

ROBERT RAUZIŃSKI

Prognoza podaży pracy w województwie opolskim do 2015 r. na tle sytuacji demograficznej w przekroju powiatów, miast i gmin

Wstęp

Niniejszy artykuł ma ukazać uwarunkowania demograficzne podaży pracy do 2015 r. na tle sytuacji demograficznej województwa opolskiego do 2030 r., na co pozwala nowa prognoza demograficzna Głównego Urzędu Statystycznego z 2004 r. oraz prognoza wykonana w PIN – Instytucie Śląskim w Opolu w 2007 r.

Podstawę do opracowania przez GUS prognozy demograficznej na lata 2003–2030 stanowiły:

- liczba ludności, według płci i wieku, zamieszkałej na stałe w powiatach (w przekroju miast i wsi) oraz niemających statusu powiatu miastach liczących powyżej 50 tys. ludności i dzielnicach miast na dzień 31 XII 2002 r. według bilansu opracowanego na podstawie wyników Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań w 2002 r., w podziale administracyjnym obowiązującym w 2003 r.;
- retrospektywne współczynniki demograficzne za lata 2000–2002 według płci i wieku (urodzenia, zgony, migracje wewnętrzne, migracje zagraniczne i pobyt czasowy) ujęte w podziale terytorialnym z 2003 r.;
- prospektywne współczynniki demograficzne na lata 2003–2030 dla poziomu ogólnokrajowego według płci i wieku, wynikające z przyjętych założeń w podziale terytorialnym z 2003 r.

Metoda opracowania prognozy polegała na sukcesywnym obliczaniu faktów ruchu naturalnego i migracyjnego na podstawie liczb ludności i współczynników według płci i wieku dla kolejnych lat, dając w wyniku prospektywne stany ludności (tzw. metoda składnikowa). Obliczenia te wykonuje się na najniższym poziomie podziału terytorialnego, a wyniki dla poziomów wyższych otrzymuje się przez agregację. Obliczenia stanów ludności są pro-

wadzone dla kategorii ludności zamieszkałej na stałe. Wynika to stąd, że współczynniki demograficzne są liczone w stosunku do ludności stałej, gdyż fakty ruchu naturalnego i migracyjnego są rejestrowane według stałego miejsca zamieszkania. Liczba ludności faktycznie zamieszkałej – prezentowana jako wynikowy stan ludności – jest otrzymywana przez dodanie do liczby ludności stałej salda ludności przebywającej czasowo.

Proгноza migracji wewnętrznych (na pobyt stały) jest sporządzana metodą puli migracji z rozdzieleniem strumieni przepływów na trzy rodzaje: wewnątrzpowiatowe, międzypowiatowe w tym samym województwie oraz międzywojewódzkie. W przypadku migracji na pobyt czasowy zastosowano jedną pulę ogólnokrajową.

Tabela 1

Sytuacja demograficzna Śląska Opolskiego w latach 1988 i 2002 (w tys.)

Lp.	Wyszczególnienie	Lata		Procent wzrostu 1988=100
		1988	2002	
1	Ludność	1080,7	1065,0	98,6
2	Ludność aktywna zawodowo	539,3	429,7	79,7
3	Ludność bierna zawodowo	265,7	356,5	134,2
4	Ludność według wieku, w tym:			
	0–18	341,1	261,3	76,6
	19–59	603,1	620,6	102,9
	60 i więcej lat	136,5	183,1	134,1
5	Współczynnik aktywności zawodowej	67,0	54,7	X
6	Ludność w wieku 15 i więcej lat według poziomu wykształcenia, w tym:			
	wyższe	40,5	73,0	180,3
	średnie i policealne	177,6	252,7	142,3
	zasadnicze zawodowe	218,9	237,6	108,5
	podstawowe ukończone	332,9	245,9	73,9
7	Gospodarstwa domowe	334,4	369,8	110,6

Źródło: Raport z wyników spisów powszechnych 2002. Województwo opolskie, Urząd Statystyczny w Opolu, Opole 2003, Narodowy Spis Powszechny.

Tabela 1 wskazuje na szereg niekorzystnych procesów demograficznych i na rynku pracy w latach 1988–2002. Wyrazem tych niekorzystnych procesów jest spadek liczby ludności, aktywności zawodowej, udziału młodzieży w strukturze demograficznej i postępujący proces starzenia się społeczeństwa.

Prognoza demograficzna 2006–2030

Prognozy demograficzne ukazują obraz przyszłego kształtowania się stanu i struktury ludności, a więc określają wielkość przyszłych potrzeb społeczno-gospodarczych ludności, stanowiąc podstawę w polityce zaludnienia. Ukazują również tendencje w zakresie takich procesów demograficznych, jak: reprodukcja ludności, rozwój ludności w wieku przedprodukcyjnym, produkcyjnym i poprodukcyjnym, starzenie się ludności, ruchy migracyjne, zmiany w zakresie liczby i struktury gospodarstw domowych. Opracowane w przekroju miast i gmin pozwalają na konstruowanie planów zagospodarowania przestrzennego oraz koncepcji rozwoju kształcenia młodzieży i jej zatrudnienia. Umożliwiają podejmowanie uzasadnionych decyzji gospodarczych i społecznych przy ustalaniu polityki regionalnej w takich głównie dziedzinach życia, jak: rozwój szkolnictwa, ochrona zdrowia, rozwój budownictwa mieszkaniowego, planowanie infrastruktury społecznej, tworzenie nowych miejsc pracy, określanie polityki w zakresie czasu pracy, kształtowanie dochodów z pracy, ochrona środowiska, zabezpieczenie społeczne, organizowanie wypoczynku, walka z bezrobociem. Pozwalają również na prowadzenie aktywnej polityki na rynku pracy.

Prezentowana tu prognoza demograficzna dla województwa opolskiego została sporządzona przez Departament Badań Demograficznych Głównego Urzędu Statystycznego w 2004 r. Zawiera ona prognozę rozrodności, średniego trwania życia oraz migracji wewnętrznych i zewnętrznych. Analizuje zmienność struktur demograficznych w następujących grupach wieku: 0–2, 3–6, 7–12, 13–15, 16–18, 19–24, 0–17, 18–59/64, 18–44, 45–59/64, 60/65 i więcej.

Prognoza wyróżnia nowe tendencje zachowań demograficznych społeczeństwa określane mianem drugiego przejścia demograficznego. Jego cechy to głównie:

- zmniejszenie liczby ludności,
- spadek płodności kobiet,
- wzrost wieku zawierania małżeństw,
- wzrost średniego wieku kobiet rodzących dzieci,
- zwiększenie liczby rozwodów,
- przedłużenie trwania życia,
- spadek udziału kobiet rodzących dzieci i wychodzących za mąż,
- utrzymanie się dzietności poniżej prostej zastępowalności pokoleń,
- falowanie wyżów i niżów demograficznych.

Tabela 2

Prognoza średniego trwania życia w województwie opolskim
w latach 2000–2020

Lata	Mężczyźni	Kobiety
2000	70,0	77,6
2010	72,0	78,8
2020	74,1	80,1

Źródło: *Sytuacja demograficzna Polski. Raport 1999–2000*, Centrum Studiów Strategicznych, Rządowa Rada Ludnościowa, Warszawa 2000, s. 154.

Dzietność kobiet w latach 2000–2030 będzie kształtować się na niskim poziomie. W województwie opolskim spadkowy trend w tym zakresie trwa od wielu lat, przy czym gwałtownie nasilił się od 1989 r. Dzietność kobiet wynosiła w 1998 r. 1,25, a więc nie zapewniała nawet prostej reprodukcji liczby ludności (dla jej zapewnienia niezbędna jest dzietność na poziomie 2,0–2,2 dzieci).

Tabela 3

Prognoza dzietności kobiet w województwie opolskim w latach 2000–2020

Lata	Ogółem	Miasto	Wieś
2000	1,18	1,13	1,23
2010	1,45	1,48	1,41
2020	1,62	1,50	1,75

Źródło: Jak w tabeli 2.

Dzietność jest przeciętną liczbą dzieci, jaką urodziłaby kobieta w wieku 15–49 lat, gdyby w całym okresie rozrodczym panował wzorzec płodności z roku, dla którego wyznacza się prognozę.

Współczynniki reprodukcji ludności brutto i netto wskazują, że województwo opolskie po raz pierwszy w okresie powojennym znalazło się w obszarze zawężonej reprodukcji. Współczynniki te kształtują się obecnie poniżej 1000, co oznacza, że na 1000 matek w wieku rozrodczym rodzi się poniżej 1000 córek. Liczba urodzeń w ogóle w regionie wyraźnie się zmniejsza. Równocześnie następuje dalszy wzrost umieralności ogólnej i nasila się proces starzenia się ludności.

Przyjęte w prognozie migracje wewnętrzne świadczą o małej ruchliwości społeczeństwa. Wynika to ze stabilizacji gospodarczej i bezrobocia w miastach. Prognozy dotyczące migracji wewnętrznych i zewnętrznych stanowią bardzo niepewny składnik prognozy demograficznej do 2020 r.

Tabela 4

Prognoza ludności województwa opolskiego według wieku w latach 2005–2030
(w tys. osób, stan w dniu 31 grudnia)

Lata	Stan ludności prognoza	Ludność w wieku		
		przedprodukcyjnym (0–17 lat)	produkcyjnym (18–59/64)	poprodukcyjnym (60+/65+)
2002 ^a	1061,0	234,6	666,4	160,0
2005	1045,3	204,5	676,3	164,5
2010	1013,5	167,5	669,7	176,3
2015	980,1	148,4	633,6	198,1
2020	945,5	138,9	585,3	221,3
2025	907,9	131,2	538,2	238,5
2030	866,5	119,7	499,4	247,4
Przyrost (spadek) 2002– –2030	-194,5	-114,9	-167,0	+87,4

^aDane rzeczywiste.

Źródło: *Prognoza demograficzna na lata 2003–2030*, GUS, Warszawa 2004.

Tabela 5

Prognoza struktury wieku ludności województwa opolskiego w latach 2002–2030
(w %)

Lata	Ogółem	Ludność w wieku		
		przedprodukcyjnym (0–17 lat)	produkcyjnym (18–59/64)	poprodukcyjnym (60+/65+)
2002 ^a	100,0	22,1	62,8	15,1
2005	100,0	19,6	64,7	15,7
2010	100,0	16,5	66,1	17,4
2015	100,0	15,1	64,7	20,2
2020	100,0	14,7	61,9	23,4
2025	100,0	14,5	59,3	26,2
2030	100,0	13,8	57,6	28,6

^aDane rzeczywiste.

Źródło: Jak w tabeli 4.

W przedstawionej prognozie demograficznej do 2030 r. wskazuje się na pewne prawidłowości dotyczące zmian w strukturze wieku ludności województwa opolskiego: spadek liczby ludności, zmniejszenie udziału dzieci

i młodzieży w ogólnej liczbie ludności, obniżenie udziału ludności w wieku produkcyjnym, proces starzenia się ludności.

Przewidywane w latach 2000–2030 zmiany w ogólnej liczbie ludności i jej strukturze będą charakteryzować się dużym falowaniem wyżów i niżów demograficznych.

Tabela 6

Prognoza przyrostu (spadku) liczby ludności województwa opolskiego w latach 2006–2030 według grup wieku (w tys. osób)

Grupy wieku	Przyrost (spadek) w latach					
	2006– –2010	2011– –2015	2016– –2020	2021– –2025	2026– –2030	2006– –2030
Ogółem	-31,8	-33,4	-34,6	-37,6	-41,4	-178,8
0–2	-1,3	+0,2	-1,5	-3,3	-3,1	-9,0
3–6	-5,0	-1,1	+0,2	-2,9	-4,5	-13,3
7–12	-13,1	-7,4	-1,6	0	-4,1	-26,2
13–15	-10,1	-6,3	-3,1	-0,7	+0,2	-20,0
16–18	-11,3	-7,2	-5,6	-1,3	0	-25,4
19–24	-16,9	-20,6	-13,6	-9,5	-2,6	-63,2
0–17	-37,0	-19,1	-9,5	-7,7	-11,5	-84,8
18–44	-16,9	-24,5	-35,7	-44,7	-48,5	-170,3
45–59/64	+10,3	-11,6	-12,6	-2,4	+9,7	-6,6
18–59/64	-6,6	-36,1	-48,3	-47,1	-38,8	-176,9
60+/65+	+11,8	+21,8	+23,2	+17,2	+8,9	+82,9

Źródło: Jak w tabeli 4.

Do 2030 r. nastąpią istotne zmiany w ogólnej liczbie ludności i jej strukturze wieku, płci, wykształcenia, miejsc zamieszkania, w źródłach utrzymania, aspiracjach i postawach. Prognozy wskazują na cztery główne procesy demograficzne. Po pierwsze – nastąpi spadek liczby ludności, warunkowany niskim przyrostem naturalnym i ujemnymi procesami migracyjnymi do Niemiec. Po drugie – liczba dzieci i młodzieży w wieku do 18 lat będzie malała. Po trzecie – wystąpi spadek zasobów pracy. Po czwarte – proces starzenia się ludności będzie się nasilać. Szczególnie istotnym problemem społeczno-gospodarczym będzie wysoka podaż pracy młodzieży wchodzącej na rynek pracy. Zapewnienie wykształcenia i pracy młodzieży będzie stanowić główny cel regionalnej polityki. Równocześnie będziemy świadkami wydłużenia się przeciętnej długości życia, utrzymania się dzietności poniżej prostej

zastępowalności pokoleń, ograniczonego odpływu ludności ze wsi do miast, wielofunkcyjnego rozwoju wsi, dalszego procesu urbanizacji i semiurbanizacji wsi.

Tabela 7

Prognoza stanu ludności województwa opolskiego w latach 2002–2030
(w tys. osób) w układzie powiatów

Powiaty	Lata						
	2002 ^a	2005	2010	2015	2020	2025	2030
Brzeski	92,7	92,0	90,8	89,5	88,1	86,2	83,8
Głubczycki	51,7	50,7	49,4	48,2	47,1	46,0	44,6
Kędzierzyńsko- -kozielski	104,1	101,9	97,5	92,7	87,6	82,1	76,6
Kluczborski	71,2	70,3	68,5	66,8	65,1	63,0	60,7
Krapkowicki	69,6	67,7	63,9	60,1	56,6	53,0	49,7
Namysłowski	44,4	44,0	43,5	43,1	42,6	42,0	41,0
Nyski	148,1	146,3	143,6	140,7	137,5	134,0	129,5
Oleski	69,8	68,7	66,6	64,8	62,8	60,9	58,6
Opolski	135,9	134,7	131,1	127,0	123,2	118,8	113,9
Prudnicki	61,5	60,2	57,8	55,5	53,3	51,1	48,8
Strzelecki	82,6	80,6	76,7	72,8	69,1	65,5	61,8
M. Opole	129,4	128,2	124,1	118,9	112,5	105,3	97,5
Ogółem	1061,0	1045,3	1013,5	980,1	945,5	907,9	866,5

^a Dane rzeczywiste.

Źródło: Jak w tabeli 4.

Uwarunkowania demograficzne rozwoju społecznego i gospodarczego będą różne i zmienne w poszczególnych latach. I tak, w latach 2006–2030 zmniejszy się liczba ludności o 178,8 tys.

- Zmniejszająca się liczba dzieci w wieku przedszkolnym (3–6 lat) do 2030 r. – o 13,3 tys. dzieci – może ułatwić objęcie ich różnymi formami opieki, co przypuszczalnie może umocnić młodą rodzinę.

- Spadek liczby dzieci w wieku szkoły podstawowej (7–12 lat) do 2030 r. – o 26,2 tys. – może być czynnikiem wzrostu jakości nauczania i sprzyjać roztropnym reformom edukacji.

- Spadek liczby młodzieży w wieku szkoły gimnazjalnej (13–15 lat) – o 20,0 tys. – tworzy warunki do dobrego przygotowania jej do szkół ponadgimnazjalnych i usprawnienia procesu optymalizacji rozmieszczenia szkół.

- Nastąpi spadek liczby młodzieży w szkołach ponadgimnazjalnych (16–18 lat) – o 25,4 tys. osób. Zmniejszy się liczba młodzieży w wieku szkoły wyższej (19–24 lata) – o 63,2 tys. osób. Szkolnictwo wyższe musi być przygotowane do zmian demograficznych.

- Lata 2006–2010 będą charakteryzować się największą częstością zawierania małżeństw i migracji matrymonialnych. Nowe miejsca pracy i nowe mieszkania to główne problemy społeczno-gospodarcze regionu. Rozwój inwestycji związanych z zakładaniem nowych rodzin będzie warunkował sytuację demograficzną.

- Liczba ludności w wieku emerytalnym zwiększy się do 2030 r. aż o 82,9 tys. osób. Ukształtują się niekorzystne proporcje pomiędzy podstawowymi grupami ludności. Proces starzenia się ludności stworzy trudne wyzwania dla polityki społecznej.

Prognoza podaży pracy do 2015–2030 r.

W świetle nowej prognozy demograficznej już w latach 2006–2010 nastąpi bezwzględny spadek zasobów pracy na Śląsku Opolskim o 6647 osób w wieku 18–59/64 lat, a w latach 2011–2015 o dalsze 36 071 osób. Jeżeli uwzględnimy dotychczasowe procesy emigracji zarobkowych, czasowych i stałych do Niemiec i innych krajów UE, otrzymamy obraz zupełnie nowej sytuacji na rynku pracy do 2015 r. Badania przeprowadzone w ramach projektu badawczego wskazują na wyraźny kryzys demograficzny Śląska Opolskiego, którego wyrazem było ujemne saldo migracji zagranicznych w latach 1976–2005 w miastach o 50 391 osób, a na wsi o 66 810 osób. Oznacza to, że emigracje na stałe poza granice kraju wynoszą aż 117,2 tys. osób. Równocześnie migracje sezonowe (2007 r.) objęły dalsze 150 tys. osób.

W wyniku migracji zagranicznych i wewnętrznych nastąpił w latach 1978–2005 spadek ludności w gminach o 58,8 tys. osób. Podobnie ludność miast opolskich ma tendencję do stabilizacji swego stanu.

Poniżej zostaną przedstawione dwa warianty ostrzegawcze prognozy demograficznej:

Wariant I – Prognoza GUS pomigracyjna do 2030 r. (Warszawa 2004 r.),

Wariant II – Prognoza biologiczna wykonana w PIN – Instytucie Śląskim w Opolu w 2007 r. w oparciu o wyniki spisu powszechnego z 2002 r. w przekroju województwa, miast, gmin i wsi (autorstwo Robert Rauziński, Kazimierz Szczygielski). Prognoza biologiczna, nie uwzględniająca procesów

migracyjnych, jest podstawą obliczenia podaży pracy do 2015 r. (zob. tab. 11 i Aneks).

Tabela 8 obrazuje zmiany w podaży pracy ludności województwa opolskiego w latach 2005–2030 obliczone wg stopnia aktywności zawodowej ludności z 2002 r. Wskaźnik aktywności zawodowej ludności w wieku produkcyjnym wynosił dla województwa opolskiego w 2002 r. – 71,6% (dla mężczyzn 75,5%, a dla kobiet 67,5%). Analogiczny współczynnik aktywności zawodowej ludności w wieku 15 i więcej lat wynosił 54,7% (dla mężczyzn 62,3%, a dla kobiet 47,7%).

Tabela 8

Podaż pracy w latach 2005–2030 liczona współczynnikami aktywności zawodowej ludności w wieku produkcyjnym (18–59/64) wg danych NSP 2002 (prognoza pomigracyjna)

Wyszczególnienie	Lata					
	2005	2010	2015	2020	2025	2030
Ludność w wieku produkcyjnym (w tys.)	676,3	669,7	633,6	585,3	538,2	499,3
Współczynnik aktywności zawodowej ^a z 2002 r. (w %)	71,6	71,6	71,6	71,6	71,6	71,6
Ludność aktywna zawodowo (w tys.)	484,2	479,5	453,7	419,1	385,4	357,5

^a Współczynnik aktywności zawodowej jest to procentowy udział aktywnych zawodowo w ogólnej liczbie ludności danej kategorii.

Źródło: *Prognoza demograficzna (pomigracyjna) na lata 2003–2030*, GUS, Warszawa 2004, s. 69. *Raport z wyników spisów powszechnych...*, s. 35.

Z przedstawionych obliczeń wynika, że w latach 2006–2030 nastąpi bezwzględny spadek ludności aktywnej zawodowo (przy niezmiennym współczynniku aktywności zawodowej) aż o 126,7 tys. osób, w tym w latach 2006–2015 o 30,5 tys. osób.

Oznacza to zupełnie inną sytuację demograficzną kształtującą rynek pracy województwa opolskiego do 2030 r. Uwarunkowania demograficzne sytuacji na rynku pracy wskazują na zarysowujące się braki zasobów pracy, tym bardziej że emigracja zarobkowa do krajów UE wykazuje tendencje wzrostu z terenów rolniczych zamieszkałych przez ludność napływową.

Ta nowa sytuacja demograficzna wymaga wypracowania nowej strategii regionalnej polityki zatrudnienia. Należy też przypuszczać, że w latach 2006–2015 nastąpi znaczny (do 80–83%) wzrost aktywności zawodowej ludności w wieku produkcyjnym. Nie wpłynie on jednak w sposób istotny na rozmiary podaży pracy.

Tabela 9

Aktywność zawodowa ludności w latach 2006–2030 (prognoza pomigracyjna)

Wyszczególnienie	W latach					Razem 2006– –2030
	2006– –2010	2011– –2015	2016– –2020	2021– –2025	2026– –2030	
Spadek liczby ludności w wieku produkcyjnym	-6,6	-36,1	-48,3	-47,1	-38,9	-177,0
Spadek liczby ludności aktywnej zawodowo	-4,7	-25,8	-34,6	-33,7	-27,9	-126,7

Źródło: Jak w tab. 8, obliczenia własne.

Procesy migracyjne (wewnętrzne i zewnętrzne), bardzo niekorzystne dla województwa opolskiego od początku lat transformacji ustrojowej, będą miały miejsce również do 2015 oraz 2030 r. Kryzys demograficzny wyraźnie odbije się na rynku pracy. Po okresie wyżu demograficznego i obfitości zasobów pracy wchodzimy w nowy okres spadku potencjału pracy. Wyraźnie słabnie w sensie ilościowym i jakościowym kapitał ludzki. Migracje zagraniczne, które w 2002 r. wynosiły 105,2 tys. osób, w tym z miast 41,1 tys., ze wsi 64,1 tys. (mężczyźni 52,6 tys., kobiety 52,6 tys.), w dalszym ciągu osłabiają rynek pracy.

Porównanie prognozy biologicznej z prognozą pomigracyjną wskazuje, że decydującym czynnikiem wpływającym na rynek pracy województwa opolskiego będą ujemne migracje zagraniczne i wewnętrzne (poza województwo). Ujemne migracje zasobów pracy w latach 2006–2015 mają objąć cały przyrost zasobów pracy.

Wzrost lub spadek zasobów pracy wg prognozy biologicznej (bez migracji) w latach 2006–2015 w układzie powiatów przedstawia poniższe zestawienie.

brzeski	1 406 osób
głubczycki	+603
kędzierzyńsko-kozielski	+617
kluczborski	+1 939

krapkowicki	+1 600
namysłowski	+769
nyski	+1 418
oleski	+1 898
opolski	+3 675
prudnicki	+1 365
strzelecki	+2 854
miasto Opole	-4 748
województwo	+13 396

Porównanie prognozy demograficznej biologicznej z prognozą demograficzną pomigracyjną pozwala na ogólne przedstawienie zasobów pracy w dwóch wariantach (tab. 10).

Tabela 10

Przyrost (spadek) zasobów pracy w latach 2006–2010 i 2011–2015

Wyszczególnienie	2006–2010	2011–2015
Wariant I (biologiczny)	+24,6	-11,2
Wariant II (pomigracyjny)	-6,6	-36,1

Tabela 11

Przyrost (lub spadek) zasobów pracy w województwie opolskim w latach 2006–2015 w układzie powiatów (prognoza biologiczna)

	Powiaty	2006–2010			2011–2015		
		ogółem	mężczyźni	kobiety	ogółem	mężczyźni	kobiety
1	Brzeski	2 301	1 963	338	-895	16	-911
2	Głubczycki	1 202	965	237	-599	-126	-473
3	Kędzierzyńsko- -kozielski	1 786	1 464	322	-1 169	-105	-1 064
4	Kluczborski	2 125	1 512	613	-186	302	-488
5	Krapkowicki	2 016	1 268	748	-416	351	-767
6	Namysłowski	1 188	933	255	-419	-116	-303
7	Nyski	3 335	3 046	289	-1 917	-307	-1 610
8	Oleski	2 239	1 382	857	-341	206	-547
9	Opolski	4 101	2 462	1 639	-426	670	-1 096
10	Prudnicki	1 678	1 166	512	-313	217	-530
11	Strzelecki	2 860	1 621	1 239	-6	418	-424
12	Miasto Opole	-265	1 148	-1 413	-4 483	-1 279	-3 204
	Województwo	24 566	18 930	5 636	-11 170	247	-11 417

Źródło: Obliczenia własne na podstawie NSP 2002.

Liczebność roczników wchodzących na rynek pracy (18 lat) oraz prognozę przyrostu (lub spadku) zasobów pracy w poszczególnych miejscowościach regionu prezentuje tabela w Aneksie.

Konkluzje

Sytuacja demograficzna województwa opolskiego kształtuje się obecnie niekorzystnie. Od 1988 r. (spis powszechny) obserwujemy fazę zmniejszania się liczby ludności. Liczba urodzeń i przyrost naturalny zmniejszyły się, a liczba zgonów jest zbliżona do liczby urodzeń. Wyrazem zarysowującego się kryzysu demograficznego jest brak zastępowalności pokoleń. Przyczyny tej niekorzystnej sytuacji należy wiązać z przemianami gospodarczymi, procesami modernizacji społeczeństwa, bezrobociem, rynkiem pracy, edukacją, ekonomizacją życia, zmianą systemu wartości.

O demograficznych uwarunkowaniach rynku pracy można mówić również w kontekście niskiej aktywności zawodowej ludności pozostającej w regionie (w 2002 r. wg NSP aktywność mężczyzn wynosiła 62,3%, a kobiet 47,7%), istniejącej struktury ludności według wieku i płci oraz procesów kształtujących istniejącą strukturę. Regionalna polityka rynku pracy będzie wymuszana przez sytuację demograficzną, wynikającą z dużej nieregularności wyzów i niżów demograficznych w układach przestrzennych, niskiej dzietności, wydłużania się przeciętnego trwania życia, wzrostu liczby osób samotnych, wzrostu poziomu wykształcenia, procesu starzenia się ludności, zmiany stylu życia, rozmiarów emigracji zagranicznej.

Sytuacja demograficzna województwa opolskiego oraz jej prognozy mają w dużym stopniu charakter ostrzegawczy. Przekroczenie pewnych granic optymalnych procesów demograficznych osłabi możliwości harmonijnego rozwoju regionu. Nakazuje to, aby w najbliższych latach realizować elastyczną politykę kształcenia i zatrudnienia. Konsekwencje zmian w liczbie młodzieży w wieku szkoły podstawowej i średniej dla polityki oświatowej i społecznej w układzie miasto i wieś będą bardzo duże.

Zmieniająca się sytuacja demograficzna wymaga też nowego podejścia do strategii dalszego rozwoju społeczno-gospodarczego regionu, gdyż rola kapitału ludzkiego i społecznego staje się czynnikiem decydującym o rozwoju. Czynnikiem ludzkiego w rozwoju regionu ma większe znaczenie niż ekonomiczny. Słaby potencjał demograficzny i społeczny nie jest zdolny do tworzenia konkurencyjnej gospodarki. Rozwój uzależniony jest od nowoczesnego wykształcenia i ustawicznego kształcenia.

Literatura

- Borkowska S. i in., *Polski rynek pracy wobec integracji europejskiej*, Instytut Pracy i Spraw Socjalnych, Warszawa 2003, Raport IPISS, z. 24.
- Głębińska K., *Rynek pracy w Unii Europejskiej. Stan i perspektywy*, Difin, Warszawa 1999.
- Jastrząb-Mrozicka M., *Wskaźnik skolaryzacji*, „Nauka i Szkolnictwo Wyższe” 1997, nr 9.
- Kabaj M., *Program przeciwdziałania ubóstwu i bezrobociu*, Instytut Pracy i Spraw Socjalnych, Warszawa 2000, Raport, z. 19.
- Kabaj M., *W kierunku gospodarki opartej na wiedzy*, „Polityka Społeczna” 1997, nr 4.
- Kołaczek B., *Dostęp młodzieży do edukacji. Zróżnicowania, uwarunkowania, wyrównywanie szans*, Instytut Pracy i Spraw Socjalnych, Warszawa 2004, Studia i Monografie.
- Kotlorz D., Zagóra-Jonszta U., *Rynek pracy w teorii i praktyce*, Akademia Ekonomiczna im. K. Adamieckiego, Katowice 1998.
- Kryńska E., *Segmentacja rynku pracy. Podstawy teoretyczne i analiza statystyczna*, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 1999.
- Kryńska E., Suchecka J., Suchecki B., *Prognoza podaży i popytu na pracę w Polsce do roku 2010*, Instytut Pracy i Spraw Socjalnych, Warszawa 1998, Studia i Materiały.
- Młonek K., *Młodzież na rynku pracy w Polsce w świetle badań*, Krajowy Urząd Pracy, Warszawa 1996.
- Prognoza demograficzna na lata 2003–2030*, GUS, Warszawa 2004.
- Prognoza ludności Polski według województw na lata 1999–2030*, Departament Badań Demograficznych, GUS, Warszawa 2000, Studia i Analizy Statystyczne.
- Rajkiewicz A., *Edukacja w świetle potrzeb przyszłości*. W: *Spółczesność polskie wobec wyzwań transformacji systemowej. (Problemy społeczne i demograficzne w perspektywie przyszłości świata i Polski)*, Wydawnictwo Elipsa, Warszawa 1998.
- Raport z wyników spisów powszechnych 2002. Województwo opolskie*, Urząd Statystyczny w Opolu, Opole 2003, Narodowy Spis Powszechny.
- Rauziński R., *Bezrobocie na Śląsku Opolskim w świetle badań demograficznych*, Wyższa Szkoła Inżynierska w Opolu, Opole 1994, Studia i Monografie, z. 71.
- Rauziński R., Drobek W., Heffner K., *Prognoza demograficzna do 2010 roku w przekroju miast i gmin województwa opolskiego*, PIN – Instytut Śląski, Opole 1997.
- Rauziński R., Zagórowska A., *Rynek pracy na Śląsku Opolskim. Aspekty demograficzne, społeczne i ekonomiczne. Teoria i praktyka*, Wyd. Instytut Śląski, Opole 2004.
- Sytuacja demograficzna Polski. Raport 1999–2000*, Centrum Studiów Strategicznych, Rządowa Rada Ludnościowa, Warszawa 2000, s. 154.
- Szylko-Skoczny M., *Polityka społeczna wobec bezrobocia w Trzeciej Rzeczypospolitej*, Instytut Polityki Społecznej Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa 2004.
- Wasylewski R., *Edukacja*. W: *Spółczesność polskie w latach 1989–1996*, pod red. A. Rajkiewicza, Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa 1997.